

Jernkvinnen: Representasjonen av Bente Skari i Se og Hør, sett i lys av bruk av myter i sportsjournalistikken

Gunhild Tinmannsvik

Institutt for medievitenskap, Universitetet i Bergen

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org 2003-11-25.

Copyright © Gunhild Tinmannsvik 2003. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Den kanskje viktigste betydningen av dagens medieidrett er dens mytiske dimensjoner. Vikingtiden hadde sin norrøne mytologi, middelalderen sin kristne mytologi. Vi kan i dag følge de tapre helter, de falskspillende skurker og skamfulle tapere ved hjelp av vår tids eventyrfortellere, sportsjournalistene, som er formidlere i et nåtidig populærkulturelt mytesystem. Det er ingen tilfeldighet at vi på avisenes sportssider stadig får lese 'eventyret' (sagaen) om ulike idrettshelters liv og karriere (Dahlén og Helland 2002:9).

Det går sjelden en dag uten at sport er representert på avisenes forsider. Hver eneste dag får vi nyheter fra idrettsverden både på fjernsyn og radio. Uendelig mange nettsted er viet sporten og dens menn og kvinner. Sport og media er i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre, et forhold som kan beskrives som en type symbiose mellom sport og medier. I internasjonal forskningslitteratur benevnes disse tette relasjonene mellom sport og medier som 'sport-medie-komplekset' (Helland 2003:13). Dette har store implikasjoner for idrett, media, økonomi og politikk. Komplekset omfatter en felles kommersiell interesse hos idrettsutøvere, idrettsorganisasjoner, sponsorer og massemedier. Sportsarenaen fungerer som eksponeringsarena for kommersielle budskap, og det er massemediene som viser frem sporten og sponsorene til dem som ikke er til stede på selve arenaen. Massemediene er den framvisningskanalen som gir sporten kommersiell merverdi, sier Helland.

Et resultat av symbiosen mellom sport og medier og dens kommersialisering, har vært et sterkere fokus på idrettsutøverne som stjerner. Avhengigheten av sponsorer har gjort at utøverne har blitt viktige i seg selv, og for å få størst mulig markedsverdi har andre sider ved

utøveren enn kun sportslige resultater blitt gjenstand for oppmerksomhet. Et aspekt ved mediert sport er dens evne til å skape dramatik og konstruere heltefigurer og syndebukker. Representasjonen av stjerner i sportsjournalistikken må sees i lys av den nevnte symbiosen, og bruk av myter er blant de fremste kjennetegnene på dagens sportsjournalistikk.

Et annet element som preger sporten, er at den fortsetter å være et konservativt domene for representasjon av menn og kvinner. Nøkkelen til den politiske utfordringen av mannlig dominans og kvinnelig underlegenhet innenfor sporten har vært dekonstruksjonen av biologiske verdier og prinsipper som er formulert og artikulert innenfor sport. Sport er den delen av offentligheten som i aller størst grad setter fokus på forskjellene mellom menn og kvinner. Dette vises også i den prosentvis ujevne mediedekningen av kvinneidrett i forhold til herreidrett. Mannlige utøvere og deres idrett er overrepresentert (Boyle & Haynes 2000:128). Det er generelt færre reportasjer fra kvinners idrettsgrener enn fra mennenes (Queckfeldt 2000:45). Sportsjournalistikken har tradisjonelt fremmet maskulinitet og maskuline idealer. Maskuline stereotype trekk som styrke og tøffhet blir trukket fram i medias dekning av sport og bidrar til å forsterke mytene om mannlighet. Mannlig fysisk styrke og kraft er vanlige motiver for medias narrativer på herresport (Boyle & Haynes 2000:135). Kvinnesporten har ikke kunnet leve opp til maskuline kvalitetskriterier hvor fart, kraft og aggressivitet har vært dominerende (Frandsen 2000:88). Det maskuline perspektivet har altså vært grunnlaget for representasjonen av idrettskvinner i media. Ofte settes fokus på kvinnelige idrettsutøverers kropp. Dette er også brukt for å sette spørsmålsteget ved legitimiteten av tonede muskler og bevis for klassiske ”maskuline” trekk ved kroppen:

Now she has changed tack. She has grown a pair of quite terrifying masculine appendages. Phwoar, look at those muscles! Suddenly, bursting out of her skimpy tennis tops, we have a pair of arms like Boris Becker's thighs. It is like the Incredible Hulk in drag and slow motion (Sitat fra *The Times*, i Boyle & Haynes 2000:132).

Kvinnens inntreden på sportens område påvirker idrettsbevegelsens og sportsjournalistikken maskulinitetsdyrkende perspektiv (Frandsen 2000:94). Blant kvinnene som her til lands har bidratt til å utfordre de kjente kjønnsrepresentasjonene, finner vi Bente Skari, som har vært i verdenstoppen siden 1997 og blitt beskrevet som en av verdens fremste kvinnelige langrennsløpere. Hennes mangeårige karriere innenfor Norges nasjonalidrett har gjort henne til en velkjent sportspersonlighet, og dermed også objekt for bruk av myter i sportsjournalistikken. I etterkant av VM i Val di Fiemme, 2003, avsluttet hun karrieren og la opp som toppidrettsutøver.

Denne teksten vil ta for seg representasjonen av Bente Skari i ukebladet *Se og Hør*s bilag i forkant av VM i nordiske grener i Val di Fiemme, 2003. Artikkelen i bilaget utfordrer det som tradisjonelt har vært fremstillingen av kvinner i sportsjournalistikken, og en deskriptiv analyse av artikkelen vil illustrere dette. Fokus i denne teksten ligger på bruk av myter i sportsjournalistikken, hovedsakelig brukt i sammenheng med kjønn og nasjonal identitet.

Myter

Mytebegrepet som anvendes når det er snakk om sportsjournalistikk er ikke identisk med dagligtalens mytebegrep. I stor grad er det Barthes' definisjon av myter som anvendes. Flere andre begrep ligger nært opp til dette mytebegrepet, for eksempel har det blitt gjort mye forskning rundt bruk av stereotypier og narrativer (for eksempel Flekke 2003, van Veen 2003). Tanken er den samme: Det kreves en gitt betydningsoppladning for at myten, stereotypien eller narrativene skal oppfylle sin funksjon i sportsjournalistikken.

Roland Barthes skriver i sin bok *Mytologier* (1957) at myten er en språkform. Han forsøker å definere den moderne myte på en metodisk måte. "Myten er en ytring" (1957:165), hevder han, og understreker at han søker å definere fenomener, ikke ord. Videre skriver han at myten er et budskap, en meddelelse, og at den følgelig ikke er begrenset til det muntlige. Også skriftlig fremstilling, fotografi, film, sport, reportasje og lignende, kan alt være bærere av den mytiske ytring. At man kan diskutere mytebegrepet uavhengig av substans, er fordi mytens materiale i alle tilfeller forutsetter en betydningsgivende bevissthet (Barthes 1957:165). Myten sorterer virkeligheten under en generell vitenskap som går langt utover lingvistikken, nemlig semiologien. Semiologien er en formalvitenskap, ettersom den studerer betydninger uavhengig av deres innhold (samme 1957:167).

Thore Roksvold skriver i artikkelen "Sportjournalistikk som mytisk liturgi" (1993) om den mytiske forestillingen om overmenneskelig yteevne og dennes eksistens gjennom tidene. Han trekker frem eksempler fra greske sagn og norrøn mytologi, blant annet Loke som kunne svømme som en laks (Roksvold 1993:102). Semiotikk er læren om tegn og tegns betydning. Når vi avkoder tegn, tolker vi, og når vi tolker, assosierer vi. En semiotisk måte å forstå myter på, er å la begrepet omfatte de tilleggsforestillingene tegnet vekker gjennom de assosiasjonene vi får når vi avkoder tegn (Barthes 1957:147-149 og Roksvold 1993:102). Videre skriver Roksvold at kjernen i myten er virkeligheten. Idrettsstjernene og sportsarrangementene er virkelige nok. Det samme er våre forestillinger om deres ideelle storhet (Roksvold 1993:106). Det er viktig å skille de mytiske fortellingene fra den vitenskapelige forklaringen på fenomenene. Som Roksvold poengterer: "Hvis sportsjournalistikken først og fremst var opplysningsjournalistikk, måtte den ha vært mest mulig fri for mytisk tankegods. Men i likhet med andre mytiske tradisjoner skal sportsjournalistikken først og fremst underholde og dessuten bekrefte normer." (1993:121) Også i boken *Sport Stars* (2001) omtales Barthes' mytebegrep: Myter er en talemåte definert i henhold til sin intensjon mer enn av dens bokstavelige betydning. Myten fremstiller et "naturlig" forhold mellom begreper, mennesker og objekter, ikke et som er historisk formet og bestridd. Sagt på en annen måte har myten snudd virkeligheten på hodet, tømt den for historie og fylt den med natur (Andrews & Jackson 2001:131).

Det er altså de overnevnte betydningene som menes når mytebegrepet anvendes videre i teksten.

Myter i sportsjournalistikken

”Som i andre myter er proporsjonene fordreid i den myteverdenen som sportsjournalistikken presenterer: det som er bra, er der fantastisk; det som er leitt, er der katastrofalt. Midt imellom fins ingenting.” (Roksvold 1993:119)

Viktigheten av sponsorer og den økende kommersialiseringen har ført til at sportsjournalistikken har utviklet seg videre fra sin tidligste form, som var rene referater fra det aktuelle sportsarrangementet. Da kringkastingen ble innført, kom direkteoverføringen, og avisene måtte finne andre elementer ved sportsverden å fokusere på, da sportsresultatene allerede var gammelt nytt dagen etter. Det ble satt større fokus på idrettsutøverne som individer og deres konkurransesituasjon. Nye grep ble brukt for å øke interessen rundt sporten og dens stjerner. Disse grepene har resultert i den sportsjournalistikken vi kjenner i dag, hvor bruk av myter, metaforer og narrativer preger både sportssidene i avisene og sportssendingene på radio og tv.

Kirsten Frandsen (2000:82) påpeker at sportsdekkingens brede appell ved store internasjonale begivenheter særlig beror på at den formidler en rekke ideologiske verdier knyttet til for eksempel oppfattelsen av nasjonal identitet, rase og kjønn. At idretten iscenesettes offentlig, resulterer i at den vil trekke til seg aktuell betydning fra den samfunnsmessige og kulturelle kontekst den gjennomføres i. Det viser seg at noen betydningspotensialer har bredere appell enn andre, og dermed lettere aktualiseres. Samtidig kvalifiserer både spillenes struktur og utøvernes spesifikke kroppslige fremtoninger for bestemte betydningsdannelser. For eksempel legger flere av de store ballspillenes konfronterende tomålsstruktur opp til utvikling av en betydningsbærende krigsmetaforikk. Innenfor denne kan forskjellige kulturelle eller politiske verdier settes inn i et spill mot hverandre. En turners lille, spenstige kropp rommer andre betydningspotensialer enn basketballspillerens lange, kraftige kropp (Frandsen 2000:85).

For å sikre at sportsspillet opprettholdes, kan, i likhet med våre nasjonale juridiske regler, verken regler eller straff forhandles. Spillet suspenderer på den måten virkeligheten, og gjør sportens verden til noe eget. Sett i forhold til opplevelsen av en kompleks og forutsigelig hverdag, blir sportens verden dermed et fascinerende og eget univers, som både er klart og overskuelig, men samtidig uforutsigbart. Sporten er virkelig, og allikevel ikke. Det er denne dobbelthet som fascinerer og kvalifiserer sporten som et mytologisk rom, hvor ideologiske overbevisninger knyttet til det omliggende samfunn kan artikuleres og legitimeres.

Det relativt rigide regelverket får også innflytelse på utøvernes status. For at spillet skal fungere, er det grunnleggende at den enkelte holder seg innenfor de rammene regelverket har satt. Deltakernes personlighet har innflytelse på spillet, men kan kun komme til uttrykk på en måte som holder seg innenfor disse rammene. Dermed forekommer en forskyvning fra den private person i retning en mer offentlig representasjon, og utøveren blir til det som kalles en sportspersonlighet (Frandsen 2000:86). Videre hevder Frandsen at dette beror på at

personen ikke er interessant i kraft av sine private erfaringer, men utelukkende i kraft av den måte hun eller han forstår å delta i og fortolke spillet. Når man ser på dagens medierte sport, kan det imidlertid hevdes at den enkelte utøvers person er interessant også utover det sportslige. Et av de fremste eksemplene finner vi innenfor fotballen: David Beckham har over lengre tid vært fast innslag i sladrespaltene; også hans liv utenfor fotballbanen er interessant for publikum, og sammen med sin kone Victoria "Posh Spice", er Beckham blant de mest omtalte og fotograferte personene i Europa.

At toppidrettsutøveren viser enkeltmenneskets mulighet, det unike mennesket, framgår objektivt og kvantifisert som resultatmåling. Rangeringen og sammenligningen av prestasjoner uttrykker at vi alle har muligheter ut over hva vi er i dag, og gir et signal om at vi alle kan strebe etter å bli bedre. Denne forestillingen ligger under sportsjournalistikkens mytiske fortellerstrukturer, der helten må gjennom både forsakelser og prøvelser som han eller hun må utfordre og mestre for å fortjene å nå det målet som sportslig suksess er. Sportsspråkets metaforer, som er knyttet til slit, strev og arbeid, understreker at mennesket må vise vilje, tål og utholdenhet for å fortjene suksess, som er belønningen (Roksvold 1993:107).

I mytiske fortellinger, som i sportsjournalistikken, har hovedpersonen gjerne mål som skal nås. Målet kan være mer eller mindre egennyttig, sportshelten strever for nasjonens ære, klubbens sponsorverdi og sin egen suksess. Det er usikkert om målet nås, og alt må klaffe i det rette øyeblikk. Usikkerheten forsterkes ved at helten har hjelpere og motstandere, og spenningen i myten er knyttet til striden mellom disse. Idrettsutøverens prosjekt er truet av andre konkurrenter, sykdom, uhell, nervøsitet, manglende rutine og inkompetanse blant trenere og ledere. Gode hjelpere er venner og familien, i tillegg til kompetente ledere og trenere (Roksvold 1993:109). Under VM i Val di Fiemme ble flere av de norske utøverne rammet av omgangssyke. Bente Skari var en av dem, og det ble slått stort opp i mediene. Før hun ble slått ut av sykdom rakk hun å ta to medaljer. I den mytiske fortellingen som sportsjournalistikken representerer, er sykdommen i dette tilfellet hinderet som står i veien for heltinnen på hennes vei mot gullet.

Som kroppslige brikker i et spill får sportens utøvere i oppgave å offentlig demonstrere at de er i stand til å forvalte relasjonen mellom privat og offentlig, mellom individuell og kollektiv, mellom biologi og kultur. Den individuelle idrettsutøver blir ofte i mediedekningen redusert til en stereotypi, nettopp fordi vedkommende som spiller overveiende utfyller denne representative funksjonen. Den enkelte idrettsutøver er likefullt en reflektert aktør, idet vedkommende nødvendigvis må finne en balanse mellom på den ene side dominerende samfunnsmessige normer, og på den andre side sine private og individuelle behov og erfaringer. Hvordan vil man for eksempel forvalte balansen mellom et ønske å fremstille seg selv som en unik personlighet gjennom en outrert frisyre eller piercing i ansiktet og samtidig representere trekk som er typiske for idrettsutøvere (Frandsen 2000:86)? Bente Skari har i mange av mesterskapene hun har deltatt i stilt opp med oppsiktsvekkende hårfrisyrer, blant annet knall rødt og lilla hår. Et eksempel er bildet som er tatt sammen med ektemannen i *Se*

og *Hør*-bilaget (bilde nr 4). Dette har blitt påpekt i media, og hun har fått spørsmål fra pressen om hvilke sprell på hårfronten hun skal finne på neste gang. På denne måten har hun skaffet seg et kjennetegn som skiller seg helt tydelig ut i langrennsløypa.

Bruk av myter og nasjonal identitet

Artikkelen i *Se og Hør* fremstiller Skari som en mytisk figur med betegnelsen ”Jernkvinnen”. Denne myten får et fyldigere innhold for de som allerede er kjent med Skari i kraft av hennes suksess som verdens beste kvinnelige langrennsløper. Langrennssporten gir assosiasjoner til sterke kvinner og menn som går i skogen, friske og redelige idrettsfolk. I Norge anses langrenn som selveste nasjonalidretten, og det er få andre idrettsgrener hvor nordmenn kan skilte med like gode resultater som i langrennssporet. Langrenn var i sin tid også en viktig del av oppbyggingen av en nasjonal identitet i Norge. Idrettsgrenen har meget lange tradisjoner her til lands, og det er også en lang tradisjon for suksessfulle kvinnelige norske langrennsløpere, for eksempel Anette Bøe og Berit Aunli. Skari bryter på mange måter med den tradisjonelle norske langrennkvinnen. Den utholdende, sterke og friske biten er den samme, mens det å stille opp lettkledd i en slik reportasje er noe som bryter med den myten.

De siste årene har langrennssporten blitt rammet av flere dopingskandaler. Intervjuet med Skari omhandler dette, og på spørsmål om hun frykter å bli slått av noen som er dopet i VM, svarer hun følgende: ”Nei, jeg frykter egentlig ikke å bli slått av noen i det hele tatt! Jeg velger å tro at kontrollene er blitt så gode at sporten er i ferd med å bli ren.” Den siste setningen er også fremhevet som sitat ved siden av Skari med to store manualer. Videre skrives det i reportasjen: ”Selv er hun blitt testet et tosifret antall ganger hittil i sesongen. Det er garanti god nok. Bentes muskler er ekte vare!” På denne måten blir myten om den sterke, viljesterke langrennsløperen tillagt enda en egenskap, rettskaffenhet, og blir derfor en representant for den rene og ærlige sporten.

Idretten og sportsjournalistikken stimulerer vår følelse av å være sammen, holde sammen, og strukturerer på denne måten vår verden. Vi gleder oss sammen over seier, spenning og fullkommen utførelse, og sammen blir vi skuffet over tap og fiasko. Vi identifiserer oss med lag og utøvere, og tilhører stammen (Roksvold 1993:106). *Se og Hør*-bilaget er et eksempel på dette. Det er ene og alene viet en kommende idrettsbegivenhet som nasjonen er forventet å gjøre det bra i. Fokus er på heltinnen selv, verdens beste utøver innenfor sitt felt. Nasjonen stiller seg bak henne, og håper hun redder nasjonens ære. Her kan man trekke linjer tilbake til Roksvolds utgreiing om den mytiske helten og hindre som må overvinnes før han eller hun når sitt mål. Dette bilaget blir en del av en kollektiv spenningsoppbygging; vil vår heltinne greie det?

Representasjonen av Bente Skari i *Se og Hør*

Bildene og artikkelen som analyseres finnes altså i VM-bilaget til ukebladet *Se og Hør* i forkant av ski-VM 2003 i Val di Fiemme. Bilaget tar for seg det kommende verdensmesterskapet, og inneholder flere reportasjer som omhandler ulike deltakere og enkelte profilerte sportskommentatorer. Den kommende ukes tv-program finnes også i bilaget.

Forsiden: Her er Skari avbildet i rød bikini og med et par store manualer. Hennes muskuløse og veltrente kropp kommer godt frem, hun står relativt bredbeint og ser inn i kamera. Blikket utstråler selvsikkerhet, og hun smiler lett. Bildet følges av overskriften "Jernkvinne". Når man ser nøyerer etter, lyder hele tittelen "Bente Skari - jernkvinne på gulljakt".

Artikkelen: Saken fortsetter inne i bilaget, hvor et intervju av Skari er illustrert med to nye bilder, også disse i bikini og med manualer. Hun har skiftet antrekk, og bikinien er nå hvit. På bildet til venstre sitter hun på en krakk, med en albue hvilende på låret mens hun løfter en manual med hver arm. Også her har hun blikket rettet mot kamera, med det samme lett smilende, selvsikre blikket. Ved siden av bildet er de uthevet et sitat fra intervjuet: ”Jeg velger å tro at sporten er i ferd med å bli ren.” Bildeteksten under bildet lyder: ”Viser muskler: Bente Skari serverer konkurrentene sterk kost. Selv går hun for gull.” Bildet til høyre dekker kun overkroppen. Hun er ikledd den hvite bikinien fra forrige bilde, og også her løfter hun to manualer, den ene vises godt, den andre kan så vidt skimtes. Armmusklene kommer særlig godt frem på dette bildet. Hun poserer mot kamera og står nærmere enn på de andre bildene. Bildet gir inntrykk av å fange et øyeblikk, og det kan se ut som om hun er på vei mot kamera. Blikket er sludere enn på de andre bildene, uttrykket i ansiktet er tøffere, selv om smilet er på plass.

På den siste siden av artikkelen ser vi et bilde som er tatt i langrennssporet. Hun har på seg langrennsdrakt, og bildet er tatt mens hun skøyter på ski. Skog skimtes i bakgrunnen. Bildeteksten lyder: "I egen klasse: Bente har vært utilnærmelig hittil i sesongen - og er mesterskapets største gullfavoritt." I øverste høyre hjørne er det et bilde av Bente Skari og ektemannen Geir. De smiler bredt, og Geir viser frem en gullmedalje som Bente bærer rundt halsen. Bildeteksten lyder: "God som gull. - Bente er akkurat like god uansett om hun blir nummer 1 eller 10, mener ektemannen Geir Skari."

Intervjuet: Brødteksten lyder: "Sterk og utfordrende! Med kvinnelist og rå muskelkraft skal Bente Skari bli VM-dronning i Val di Fiemme." Her kobles kvinnelist sammen med rå muskelkraft, noe som tradisjonelt har blitt sett på som en maskulin egenskap. Denne blandingen av det feminine og det maskuline oppsummerer godt representasjonen av Skari i denne artikkelen.

Det er viktig å understreke at *Se og Hør* er et ukeblad som i all hovedsak baserer seg på underholdning, det er ikke et sportsblad. (At bladet i den senere tid har begynt å komme ut to ganger i uken og derfor betegner seg selv som avis, er i denne sammenhengen irrelevant.) Bilaget hvor Skari er representert er laget spesielt i forbindelse med en kommende idrettsbegivenhet, og er satt sammen med TV-programmet for den kommende uken. At et

underholdningsmagasin velger å fokusere så sterkt på en idrettsbegivenhet og en utøver spesielt, viser at media og sport har et gjensidig forhold til hverandre, og at sportens grenser har utvidet seg.

Bruk av myter i forhold til kjønn

Når en skal sette dette i sammenheng med representasjonen av Bente Skari i *Se og Hør*, er det naturlig å se på måten hun fremstilles på. Til tross for at hun kun har en liten bikini på seg, er ikke dette en tradisjonell fremstilling av en idrettskvinne. Det er i all hovedsak Skaris veltrente kropp, store muskler og mandige posering som gjør at assosiasjonene fraviker de tradisjonelle fremstillingene. Få kvinner er så muskuløse som henne, og manualene understreker styrken og kraften som finnes i henne. Det kan hevdes at hun representeres på en måte som like mye sender assosiasjoner til den tradisjonelle maskuline representasjonen. Fysisk styrke og kraft er egenskaper som tradisjonelt har vært en del av den maskuline myten. Pedersen (2001:104) skriver at kvinner som åpenlyst konkurrerer med hverandre ikke er forenelig med feminine verdier, da konkurranseinstinktet er forbeholdt maskulin handlekraft og aggressivitet. I artikkelen er det stor fokus på Skaris konkurranseiver i forhold til det kommende mesterskapet, og hun hevder at hun ikke er redd for å tape for noen av de andre deltagerne.

Når Skari stiller opp på denne måten, vil det være mulig å si at hun går på tvers av de tidligere atskilte kjønnsrepresentasjonene. Hun innehar flere av de tradisjonelle maskuline trekkene, noe som understrekes av positurer og manualene hun løfter på tre av bildene. Også overskriften og noen av bildetekstene spiller på disse trekkene. ”Jernkvinnen” spiller på hardhet, styrke og utholdenhet. At hun stiller opp i bikini, og den feminine hårsveisen, understreker dobbeltheten: tradisjonelle kvinnelige representasjoner er blandet med trekk fra den tradisjonelle mannsrepresentasjonen.

Denne dobbeltheten ble tidlig problematisert, og allerede på 1930-tallet ble nye, alternative kvinnelige kroppsidealer møtt med skepsis. Mona Pedersen (2001:104) beskriver hvordan Sonja Henie på denne tiden ble det nye, atletiske idealet, og at dette kom i konflikt med den tradisjonelle splittelsen mellom det maskuline og det feminine (se også Stenseth 2002). Det ble understreket at det er viktig å være atletisk på en feminin måte, og synlige muskler var for eksempel ikke en del av det nye idealet.

I sin artikkel ”Krop, sport og medier” har Kirsten Frandsen (2000) sett på representasjonen av kvinnelige idrettsutøvere i danske medier fra 1948 og frem til 1990-årene. Det endimensjonale bildet av kvinnelig skjørhet og blidhet som kjennetegnet beskrivelsen av sportskvinner i 1948, er avløst av sterkt ekspressive beskrivelser av spilleren, hvor verdier som selvbevissthet, dynamikk og styrke tilsatt en stor porsjon følsomhet er lagt til grunn. Eksempler er ”Jernhårde Ladies”, ”Lene Jernfæstning” og ”Turbo-tøser” (2000:96). ”Jernkvinnen” Bente Skari passer også inn under den overnevnte beskrivelsen. Betegnelsen

”Jernkvinne” har en mytisk dimensjon som går på bildet av en hardt arbeidende, sterk og kraftig kvinne. Selvbevissthet, dynamikk og styrke beskriver godt Skaris utstråling på bildeserien. Følsomhetsaspektet er også til stede, i første rekke på grunn av intervjuet og dets familiære karakter som gir oss et innblikk i Skaris privatliv. Dessuten er Skari en kjent og kjær idrettsutøver for mange nordmenn, mange har fulgt hennes karriere og blitt kjent med henne gjennom media. Hun har status som heltinne for skinasjonen Norge.

Et gjennomgående trekk innenfor sportsjournalistikken, er at kvinner ofte portretteres på en måte mannlige utøvere sjeldnere gjør, gjerne med referanse til deres seksualitet og utseende. Et annet trekk som stadig sees, er at kvinnelige utøvere ofte settes i sammenheng med deres hjemlige og familiære miljø (Boyle & Haynes 2000:133). Det vil derimot være naturlig å si at det i de siste årene har vært en utvikling i samme retning med en del av de mannlige idrettsutøverne. Blant eksemplene her hjemme kan en nevne alpinisten Kjetil Andre Aamodt, som stilte opp sammen med kjæresten i en reportasje fra deres hjem i skatteparadiset Monaco. Det er også først i de senere årene at mannlige idrettsutøveres familieliv omtales på avisenes sportssider (Queckfeldt 2000:43).

Også i ”Jernkvinne”-reportasjen finnes denne formen for intimisering. Skari stiller opp på et bilde sammen med ektemannen, og de ser blide og glade ut. I intervjuet forteller ektemannen om hvilke håp han har for det forestående mesterskapet, og han poengterer at Bente for ham er like bra uansett hvilken plassering hun får. Det kan anses som et paradoks når en reportasje som i slik grad spiller på myten om Jernkvinnen og hennes styrke, hardhet og rå muskelkraft avsluttes med følgende spørsmål til ektemannen: ”Hvor lenge får Bente lov til å satse på langrenn?”

Frandsen (2000) beskriver i sin artikkel en dobbelthet som idrettskvinnene lenge ble definert ut fra, nemlig både som utøver og som kvinne. I dag er dobbeltheten kvinne og idrettsutøver fortsatt en del av sportsjournalistikken, men fremstår ikke lenger som ideologisk uforenlige, selv om de ofte behandles atskilt. Dobletheten har fått nye toner, og sportskvinnen har fått en mye mer sammensatt og variert identitet enn tidligere. Her er det naturlig å trekke inn reaksjonene blant journalistene da Skari meldte at hun skulle legge opp som langrennsløper. Hun måtte insistere på at det ikke var fordi hun ventet barn, men at det lå andre grunner bak. Utøveren Skari og kvinnen Skari var altså begge i fokus.

Avslutning

Symbiosen mellom sport og medier er sentral for den stjernerepresentasjonen vi kjenner i dag. Bruk av myter, stereotyper og narrativer er vanlig innenfor sportsjournalistikken, og noen av disse mytene kan eksemplifiseres ved bruk av representasjonen av Bente Skari i *Se og Hør*. Fokus i denne teksten har vært myter knyttet til kjønn og nasjonal identitet. Artikkelen om Jernkvinnen er et godt eksempel på hvordan tradisjonelt feminine og tradisjonelt maskuline egenskaper går inn i hverandre og blandes sammen. Den presenterer

en utradisjonell fremstilling av en idrettskvinne, og viser hvordan verdier som styrke, selvbevissthet og dynamikk ikke lenger er brukt kun i beskrivelsen av mannlige idrettsutøvere, men også som positive verdier hos en kvinnelig utøver.

I artikkelen både bekrefter og avkrefter Bente Skari noen av mytene rundt de norske langrennsjentene. Det er fruktbart å bruke Skari som eksempel i en slik sammenheng, fordi hun representerer nasjonalidretten i Norge, som har sine betydningsoppladninger fra langt tilbake i tid. Allikevel må disse betydningsoppladningene revideres for hver nye utøver, da den enkeltes personlighet også er viktig i mytedannelsen, ikke bare utenforliggende faktorer som hvilken idrett de velger å drive med eller hvilket land de kommer fra. Roksvold (1993) presenterer i sin artikkel myten om stammen som holder sammen og er en del av et fellesskap, akkurat som idretts-Norge når Bente skal ut å gå på ski. Skari får status som heltinne for Norge som skinasjon, hun er en kvinne som yter det maksimale, og som redelig har kommet til toppen ved hjelp av hardt arbeid, utholdenhet og sterk vilje. Hennes prestasjoner og resultater gir et signal om at vi alle kan strebe etter å bli bedre, at vi alle har muligheter og evner som kan realiseres ved hjelp av vilje, tål og utholdenhet. Det er, for å sitere Roksvold, dermed ”sportsjournalistikkens oppgave å gi myten om det grenseoverskridende mennesket - menneskets drøm om guddommelighet - det innholdet og de eksemplene, de konkrete fortellingene, som den trenger” (1993:122).

Litteraturliste

- Barthes, Roland (1957): *Mytologier*, Oslo: Gyldendal.
- Boyle, Raymond & Richard Haynes (2000): *Power Play. Sport, Media & Popular Culture*, London: Longman.
- Dahlén, Peter og Knut Helland (2002): "Sport og medier. En forskningsoversikt", *Norsk medietidsskrift* nr 2/2002, Bergen: Fagbokforlaget.
- Flekke, Bernt (2003): "Kunst og konstruksjon. Nasjonale stereotypier i norsk sportskommentarer under fotball-VM '02", www.idrottsforum.org.
- Frandsen, Kirsten (2000): "Krop, sport og medier", *Norsk medietidsskrift* nr 1/2001, Bergen: Fagbokforlaget.
- Helland, Knut (2003): *Sport, medier og journalistikk. Med fotballandslaget til EM*, Bergen: Fagbokforlaget.
- Pedersen, Mona (2001): *Henie i Hollywood. Fra idrettsstjerne til filmstjerne*. Norsk Medietidsskrift nr 2/2001, Bergen: Fagbokforlaget.
- Roksvold, Thore (1993): "Sportsjournalistikk som mytisk liturgi", i Thore Roksvold (red.): *Sport i avis - 7 analyser av norsk sportsjournalistikk*, Fredrikstad: Institutt for journalistikk.
- Queckfeldt, Eva (2000): "Attraktiva blondiner, stadiga bitar och mödrar till två barn. Bilden av kvinnor på två dagstidningars sportsidor 1948-1980", *Idrott, historia och samhälle*, SVIF-Nytt nr 5/2000.
- Stenseth, Bodil (2002): *Sonja Henie. Kvinne på is*, Oslo: Pax Forlag A/S.
- van Veen, Ewoud (2003): "Samba mot maskinfotball. Nasjonale stereotypier i fotballjournalistikken", www.idrottsforum.org.

Analysemateriale

- Bilag til *Se og Hør* nr.8, 2003.